

פרשת בשלח – ט"ו בשבט* שירת השבת והשביעית

שלש הצלעות במשולש שאנו עסוקים בו: השבת, השמיטה והפרשה, מתעטרות הפעם בכתר מופלא – כתר השירה. שירת הים בפרשה, ומכאן שמה המיוחד של השבת – שבת שירה. שירת השבת שמקורה באדם הראשון שהתחיל משורר ומזמר ואומר המנון לשבת (שוח"ט צ"ב) ושירת הארץ היא שירת השמיטה, היא שירת האילנות בר"ה לאילן, הוא יום ט"ו בשבט; והרי לחלק מן הפוסקים חמשה-עשר בשבט, הוא אף ר"ה לפרות השביעית. (ע"ע "המועדים בהלכה" עמ' קפ"ה). שירת הים ושירת השבת יסודם ב"קום עשה" בקום ואמור שירה, בהתעוררות של פעולה, אולם שירת הארץ בשנת השמיטה, יש בה תמיהה רבה, הרי כל יסודה בשביתה, בהמנעות, ב"שב ואל תעשה", "ושבתה הארץ", ועל מה איפוא, באה השירה!?

שני מיני שירות הן. ישנה שירה שיסודה בהתמדה, בשגרה, ברצף, בחוקיות הזורמת בערוץ הטבע. פן זה הוא ענינו של פרק שירה. כך הסביר בעל "העיקרים" (מאמר ג' פרק א') את אמירת השירה ע"י הדומם, הצומח, החי. שמים אומרים, ארץ אומרת; דשאים אומרים, ובעלי חיים אומרים. ואילו השירה האחרת יסודה במופלא, בחריג, בניסי, בהתפרצות של העל-טבעי לתוך השגרה הרצופה. לשתי השירות הללו, שורש לשוני ורעיוני אחד, כך תפס בעל שפ"א (לקוטים עמ' 9, שמות עמ' 65) לשון שיר מלשון חומה, קו, שור, שורה המתמשכת והולכת, והוא ענין השיר שהיו הלויים אומרים במקדש בכל יום ויום. אולם הקו והשורה הללו נמתחים ונמשכים למקורם העל-טבעי ומשם הם מעלים צללי שירה חדשה, שירת התחדשות.

שתי פנים אלו רמוזים בכפילות המונפעלת שבשירת הים: "מי כמוכה באלים" – "באלמים", שירה אלמת, נסתרת, טבעית. "מי כמוכה נאדר בקודש, נורא תהילות, עושה פלא". במישור עשית הפלאים נפתח הפה לומר תהילה ושירה – "נורא תהלות", והיא השירה שאמרו ישראל על הים (שפ"א ויקרא עמ' 85). "שירת מי כמוכה באלים" – "באלמים", היא שירת ימי המעשה, הנהגת הטבע. ואילו זמר נאדרי בקודש הוא שירת השבת, ההנהגה העליונה, כשנתעלה וישב על כסא

כבודו, הרי יום השביעי משבח ואומר. ולכן פתח אדה"ר ואמר מזמור שיר ליום השבת כשנתגלה לו סוד עולם התשובה, עולם ההנהגה העל-טבעית. שירה זו היא הקדומה, שממנה נמשכת והולכת שירת שגרת היקום. (וע"ע שפ"א פ' שמיני תר"ן על השירה מעלמא דאתכסיא.) יתרה על כל השירות הללו, שירת הארץ בשנה השביעית. בשש שנות העבודה אומרת הארץ שירה, "מכנף הארץ זמירות שמענו", "קחו מזמרת הארץ" וכפרושו של ר' נחמן מברסלב, יש לארץ זמר, "הנצנים נראו בארץ – עת הזמיר הגיע", ע"י הזמר גדלים הנצנים, הוא-הוא זמר השגרה היוצרת. אולם בשמיטה דרשו "גבורי כח עושי דברו, בשומרי שביעית הכתוב מדבר, רואה שדהו וכרמו בור – ושותק", הוא-הוא הגבור הכובש את יצר שירת-אדמתו, "לא מצאתי לגוף" החמרי-האדמתי "טוב משתיקה", מאותה שתיקה עליונה (שפ"א פ' בהר תרס"ג). על דממה עילאית זו כתב ב"מוסר-הקודש" (עמ' רע"ד) שבגרמתה "עולמות רבים הולכים ונבנים, שירות נשגבות מתנשאות בשיא קדשן".

ע"פ קו מחשבה זה תתבהר נקודה נוספת בעניני דיומא ובעניני דשתא: אמירת השירה.

קריעת ים סוף לא היה נדקן ביים עצמו (אלא גם-כן) בכל איש ישראל וכי' נס קרי"ס נשאר לדורות כמ"ש זמן חרותנו וכי' עיקר הנס שנגעשה קרי"ס, שהוא בטול החומר, בכל איש ישראל שזה חרות גמור שמי שישלוט ברוחו הוא בן חורין (שפ"א ויקרא עמ' 47).

השחרור מהתלות בחומר ובחוקיו הוא הבטוי הנמרץ ביותר הן לנס קרי"ס והן לשבייתה בשביעית "ועל-זה נאל אדמת א"י בשנת השמיטה) נאמר: "אשריך ארץ שמלך בן חורים" (שפ"א שם עמ' 203). פעולת שחרור זו היא שפתחה את פיהם של ישראל לומר שירה. ואכן סגולותיה של שירת הים בשבתה של גאולת מצרים בשנת השבע יתעצמו אף הן. הסברתה של הנחה זו בשלוש פנים היא באה.

ביציאת מצרים נתקן העולם להיות יכול לקבל התנהגה עליונה שלמעלה מן הטבע, וזה עצמו ענין יום השבת שנקרא ע"ש זה כמ"ש בנוסח לא-ל אשר שבת, נתעלה וישב על כסא כבודו, שבשבת מתגלה הקדושה בעולם וכו', וכשמתגלה הנהגה שלו הוא בלי סוף וקץ ותכלית ומידה והיא בחינת השבת וכו'. וכל השירה אמרו בני"י על התגלות קדושתו ית' בעולם (שפ"א ויקרא עמ' 86).

השירה היא הבטוי הנאצל למדרגת החופש שזכו לה ישראל, חופש ממצרי שעבוד לאדם ולטבע, חופש בלי מיצרים כזה שהוא נחלת שומרי-שבת שומרי שביעי, שביעי ליציאה ושביעי לגאולה. יסודה של שירת הים מכוחה של שירת השבת היא באה (שפ"א שם עמ' 86).

ביום השביעי - עצרת, כנופיא, הוא יום השירה שהוא סהודתא ותכלית כל יצי"מ, וכתב ב"מקהלות ברכו אלוקים", שאינם יכולים לומר זו השירה עד שנגעשה אחרות אחת וגו', ע"י האחרות מתגברין בשירה ואח"כ באין לאחרות יותר אמיתית ולשירה עליונה יותר, וכן הוא לעולם, יש שירה למעלה משירה, וזה ויאמרו לאמר אשירה וכו' כי גאה גאה, א"כ אין לדבר סוף (שפ"א ויקרא עמ' 85).

ההתאחדות הלאומית כדי להעיד ולשיר, מעוררת תגובות שרשרת של אחרות עמוקה יותר. שירה מעמיקה יותר. מערכה זו של "אופן בתוך האופן" היא משמעותיה ותר בעצרת שבתה של הגאולה, ב' דפסח בשמיטה. השבת יסודה באחדות וה' מיטה יסודה באחדות (ראה לעיל פ' ויחי) ומאוחדים הם ישראל בשירת הים "יחד כולם הודו"י⁴¹ "שירה למעלה משירה" - היא שירת הים בל"ט אחרון של פסח בשנת שבת הארץ.

נוסף על יסודות החרות והחופש, העדות והאחדות שיש בשירת-הים ב"שבת" שבשביעי של פסח, הבלית בעל שפ"א את הבחינה האקוסטית של ה"קול" לעומת ה"דבור".

במדרש (שמ"ר פ' כ"א) יעקב מתגאה בירושתו הקול קול יעקב וכו' יצי"מ היתה להוציא הדבור מהגלות, כמו כן היה נצרך אח"כ גאולה לבחינת

הקול שלמעלה מן הדבור, והפרש יש בין הקול לדבור, שדבור יוכל אדם לדבר כרצונו (לפי נקרא דבור שהאדם מדבר בקולו מה שהוציא) אבל הקול הוא מפנימיות האדם. וכן בפנימיות הדברים, דבר הוא הנהגת הקב"ה כל העולמות, והנהגה זו היתה נסתרת בגלות ונודעה ע"י יצי"מ וכו', ואחר קבלת עול מלכות שמים ניתנה להם התורה והיא למעלה מהדבור, ונתדבקו בני"י בפנימיות התורה וזה הקול שבני"י מתגאים בו, פ' שדבר הבא מעצמו מורה שהקול מיוחד לבני"י. וזה פרוש נעשה ושמע כמ"ש בזה"ק עושי דברו לשמוע בקול דברו, שמקודם צריך להיות קבלת עול מלכותו וכו' ואח"כ זוכין לשמוע שהוא בלי עבודת האדם.

יצי"מ וקרי"ס הכנה לשתי בחינות אלו: נעשה ושמע, דבור וקול; והוא בחינות ימי המעשה ושבת קודש, כי בחול ע"י עשייה שמוחר במלאכה והוא ל"כ לעבודת השי"ת, ובשבת זוכין לשמוע בלי יגיעה. וכן איתא במדרש כי שביעי של פסח כמו שבת קודש, והוא בחינת הקול וכו', וז"ש ואתם תחזישו שאין צריך ליגיעה וכו' כי קרי"ס הוא לבוא להתדבקות הפנימיות שזה מה שיאמרו שירה אח"כ וכו' שנתעורר הקול הפנימי שיש בבני"י בירושה, וזה לשון ישיר, שממילא כשהגיעו למדרגת פנימיותם, אז ישיר (שפ"א ויקרא עמ' 49)⁴².

על ציר זה של "דבור וקול" חרז בעל "שפת אמת" כמה וכמה זוגות של מושגים: יצי"מ וקרי"ס, א' דפסח וז' דפסח, גאולה ותורה, נעשה ושמע, ירושת עשו וירשת יעקב, עמל ומנוחה, ימי המעשה ושבת.

ביחס אל הקול הפנימי, הדבור הרי הוא חיצוני ומציין את הדרגה הקודמת, הגלויה, המתנייחסת לעולם העשייה. השירה שנבעה מפנימיותם של ישראל, יסודה בקול שהוא המאפיין את ירושת יעקב, בבחינת להשמיע ולשמוע ב"קול דבר", והוא-הוא החלק ה"שבתני" שבבריאה.

והנה נוסחה זו של "עושי דברו - לשמוע בקול דברו" נדרשת במדרש (ויק"ד א') ע"פ פרשנותו של בעל שפ"א על שנות המעשה ועל שבת הארץ. "עושי דברו הוא תקון המעשים להיות נמשך הכל אחר הנהגת התורה וכו' וע"י שבני"י מבטלין כל רצונם ומעשיהם להסתות ע"פ דרך התורה, לכן זוכין לשמוע בקול דברו וזה מצות השמיטין ויבולות" (שפ"א פ' בהר שנת תר"מ וראה עוד בשנת תרמ"א).

נמצאנו עומדים על עומק חריות ערכי זו דפסח שחל בשביעית, ועל גובה קולותיה של שירת הים בשעה שנאמר עליה "השמיעני את קולך" (שהש"י ב') ובשנה שנדרש עליה "לשמוע בקול דברו".